Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
EVGENIJE TANČEVA
přednesené dne 7. března 2019 [1]

Věc C-22/18

TopFit e.V.
Daniele Biffi
proti
Deutscher Leichtathletikverband e.V.

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce předložená Amtsgericht Darmstadt (okresní soud v Darmstadtu, Německo)]

„Svoboda usazování – Občanství – Články 18, 21, 49 a 165 SFEU – Diskriminace na základě státní příslušnosti – Pravidlo, které občanovi Unie usazenému v hostitelském členském státě odnímá právo soutěžit na národních amatérských mistrovstvích v lehké atletice ve věkové skupině sportovců nad 35 let za stejných podmínek, jaké platí pro státní příslušníky tohoto členského státu – Možnost účasti ‚mimo hodnocení', která brání umístění cizích státních příslušníků v žebříčku a platí pro všechny věkové kategorie – Absence přechodného období pro občany Unie usazené v daném členském státě v době změny pravidel – Horizontální účinek svobody usazování – Omezení – Odůvodnění – Proporcionalita"

1. Daniele Biffi, italský státní příslušník a druhý žalobce v původním řízení, pobývá v Německu od roku 2003. Provozuje zde podnikání, v rámci něhož poskytuje služby jako instruktor lehké atletiky a osobní trenér, přičemž na jednání zaznělo, že má vlastní internetové stránky, kde tyto služby propaguje [2]. D. Biffi se intenzivně účastní soutěží v lehké atletice jako amatérský sportovec ve věkové skupině nad třicet pět let. Se svou rodinou je usazen v Německu.

2. V roce 2012 se D. Biffi vzdal svého práva soutěžit pod záštitou italského lehkoatletického svazu amatérských sportovců. Od přinejmenším toho roku do roku 2016, coby italský státní příslušník pobývající v Německu a spojený s oddílem lehké atletiky v Berlíně, konkrétně TopFit e.V. (první žalobce v původním řízení, dále jen „TopFit"), mohl D. Biffi po dobu více než jednoho roku soutěžit o titul „národního mistra" ve své věkové kategorii a jeho umístění v žebříčcích byla i jinak zapisována. Nejrůznější úspěchy D. Biffiho, pokud jde o dosažené tituly a umístění, jsou uvedeny na jeho internetových stránkách [3].

3. V roce 2016 však Deutscher Leichtathletikverband e.V. (Německý svaz lehké atletiky, dále jen „DLV"), žalovaný v původním řízení a sdružení založené podle soukromého práva, změnil svá pravidla. Touto změnou DLV omezil okruh sportovců oprávněných soutěžit o titul „národního mistra" ve všech věkových kategoriích na německé státní příslušníky. Dle tohoto nového pravidla se mohou sportovci

1 – Původní jazyk: angličtina.

2 – http://www.corso-mental-coaching.it/team_item/daniele-biffi/.

3 – Tamtéž.

v situaci D. Biffiho účastnit národních mistrovství, ale pouze „mimo hodnocení“. Těmto účastníkům tak nemůže být přiznáno umístění v jednotlivých závodech (například první, druhé nebo třetí místo), ani titul „národní mistr“. Není však vyloučena jejich účast na jiných soutěžích pořádaných DLV, jako jsou například soutěže pořádané na regionální úrovni.

4. TopFit a D. Biffi toto nové pravidlo napadli u Amtsgericht Darmstadt (okresní soud v Darmstadtu) (dále jen „předkládající soud“), který zaslal Soudnímu dvoru tři otázky v řízení o předběžné otázce. Tyto otázky se týkají zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti (článek 18 SFEU), práva občanů Unie „svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států“ (čl. 21 odst. 1 SFEU), jakož i povinnosti Unie přispívat „k podpoře evropských hledisek sportu“ (čl. 165 odst. 1 druhý pododstavec SFEU) a vyvíjet činnost zaměřenou na rozvoj evropského rozměru sportu (čl. 165 odst. 2 SFEU).

5. Dospěl jsem k závěru, že především z důvodu neexistence přechodné normy pamatující na nabytá práva občanů Unie, jako je D. Biffi, kteří již získali právo soutěžit za stejných podmínek jako státní příslušníci jejich hostitelského členského státu, a to poté, co tito občané Unie využili svá práva „svobodně se pohybovat a pobývat“ [4] v tomto členském státě, jednal DLV v rozporu s právy D. Biffiho na volný pohyb dle unijního práva, konkrétně jeho svobodou usazování podle článku 49 SFEU. Omezení uložené DLV je za těchto okolností nepřiměřené.

I. Právní rámec

A. Unijní právo

6. Článek 18 odst. 1 SFEU zní:

„V rámci použití Smluv, aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.“

7. Článek 21 odst. 1 SFEU zní:

„Každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení.“

8. Článek 49 věta první SFEU zní:

„V rámci níže uvedených ustanovení jsou zakázána omezení svobody usazování pro státní příslušníky jednoho členského státu na území jiného členského státu.“

9. Článek 165 odst. 1 druhý pododstavec SFEU zní:

„Unie přispívá k podpoře evropských hledisek sportu s přihlédnutím k jeho zvláštní povaze, jeho strukturám založeným na dobrovolné činnosti a jeho společenské a výchovné funkci.“

10. Článek 165 odst. 2 SFEU zní:

„Činnost Unie je zaměřena na:

[…]

4 – Článek 21 SFEU.

– rozvoj evropského rozměru sportu podporou spravedlivého a otevřeného sportovního soutěžení a spolupráce mezi subjekty odpovědnými za sport, jakož i ochranou fyzické a mravní integrity sportovců, obzvláště mladých sportovců.“

11. Článek 165 odst. 3 SFEU zní:

„Unie a členské státy podporují spolupráci v oblasti vzdělávání a sportu se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy.“

B. Právo členského státu

12. Ustanovení § 5.2.1 německého soutěžního řádu pro lehkou atletiku stanoví:

„Veškerá mistrovství jsou zásadně otevřená pro všechny atlety, kteří mají německou státní příslušnost a platnou startovní akreditaci pro německou asociaci/tréninkovou skupinu.“

13. Ustanovení § 5.2.2 bylo žalovaným zrušeno dne 17. června 2016. Dle tohoto ustanovení:

„Občané Unie jsou oprávněni účastnit se mistrovství Německa, pokud mají po dobu jednoho roku startovní akreditaci pro německý oddíl/tréninkovou skupinu.“

14. Po 17. červnu 2016 platilo následující pravidlo („zpochybňované pravidlo“).[5]

„V souladu s § 5.2.4 německého soutěžního řádu pro lehkou atletiku může být cizím státním příslušníkům, kteří mají právo startovat u národního svazu, přiznáno právo účasti mimo hodnocení, pokud to před danou soutěží schválí předseda svazového výboru nebo pořadatel. Podrobnosti účasti mimo hodnocení jsou upraveny ve vnitrostátní právní úpravě týkající se pravidla 142.1 Mezinárodního soutěžního řádu[6].“

II. Skutkové okolnosti v původním řízení a předběžné otázky

15. D. Biffi se narodil v roce 1972. Jak je uvedeno výše, D. Biffi je italský státní příslušník, žije v Německu od roku 2003 a nejpozději od roku 2012 se účastní německých mistrovství; v roce 2012 se vzdal své sportovní akreditace pro italský lehkoatletický svaz. Provozuje podnikání jako instruktor sportu a osobní trenér. Zaměřuje se především na disciplíny běh na 60, 100, 200 a 400 metrů a v letech 2012 až 2016 úspěšně a pravidelně soutěžil za stejných podmínek jako němečtí státní příslušníci.

16. D. Biffimu byla udělena startovní akreditace u TopFit podle německého soutěžního řádu pro lehkou atletiku. TopFit je členem Berliner Leichtathletik-Verband (Berlínský svaz lehké atletiky), který je regionálním lehkoatletickým svazem a rovněž sám členem DLV. DLV je spolkový sportovní svaz zastřešující německé lehkoatletické svazy a pořádá národní mistrovství v lehké atletice jak mladých atletů aktivních v rámci vrcholového sportu, tak tzv. „veteránů“, tedy věkových kategorií „nad 35 let“ účastnících se masového sportu.

5 – Podle písemného vyjádření žalovaného je toto v souladu s bodem 3, první dodatečnou klauzulí, všeobecných podmínek pro účast na německých národních lehkoatletických šampionátech.

6 – Toto písemné vyjádření rovněž uvádí, že zpochybňované pravidlo bylo pozměněno s účinností od roku 2018 takto: „Cizincům, kteří mají právo startovat v rámci asociace nebo tréninkové skupiny sportovců na území německého lehkoatletického svazu nebo v rámci jiného národního svazu, může být na základě odůvodněné žádosti přiznáno právo účasti mimo hodnocení, pokud předseda svazového výboru pro pořádání soutěží takovou účast schválil přede dnem uzavření registrací na dotčenou sportovní soutěž. Podrobnosti účasti mimo hodnocení jsou upraveny ve vnitrostátním právu týkajícího se pravidla 142.1 Mezinárodních soutěžních pravidel.“

17. Podle § 1 věty první německého soutěžního řádu pro lehkou atletiku jsou členové všech oddílů *zemských* svazů oprávněni účastnit se soutěží v lehké atletice podle ustanovení tohoto řádu.

18. Dne 17. června 2016 změnila rada DLV znění německého soutěžního řádu pro lehkou atletiku, a občané Unie se sportovní akreditací pro německý oddíl/tréninkovou skupinu trvající jeden rok již tedy nemají možnost účastnit se národních mistrovství na stejném základě, jako tomu bylo v minulosti (viz body 3 a 14 výše). Předkládací usnesení dále uvádí, že žalovaný své rozhodnutí odůvodnil tím, že mistrem Německa se má stát ten, kdo je také oprávněn Německo reprezentovat. Podle nominačních směrnic žalovaného z roku 2017 jsou přednostně nominováni mistři Německa. DLV rovněž uvedl, že není možné pro veterány stanovit pravidla, která se liší od pravidel pro mládežnický a výkonnostní sport.

19. Pro halové mistrovství Německa veteránů v Erfurtu ve dnech 4. a 5. března 2017 přihlásil TopFit D. Biffiho pro disciplíny běh na 60 m, 200 m a 400 m. Přihláška byla ze strany DLV odmítnuta. TopFit a D. Biffi zahájili proti tomuto odmítnutí řízení u Verbandsrechtsausschuss (výbor svazu pro právní záležitosti). Výbor svazu pro právní záležitosti odmítl svou věcnou příslušnost a souhlasil s předložením věci obecnému soudu. Proti odmítnutí přihlášky na halovém mistrovství Německa veteránů ve dnech 4. a 5. března 2017 se TopFit a D. Biffi nebránili.

20. V období od 30. června do 2. července 2017 pořádal DLV mistrovství Německa veteránů v Žitavě. D. Biffi v předepsaném období splnil limity pro disciplíny běh na 100 m, 200 m a 400 m. TopFit a D. Biffi podali návrh u předkládajícího soudu na zajištění účasti na této soutěži. Tento návrh byl zamítnut z důvodu nedostatku zákonného důvodu pro předběžné opatření.

21. D. Biffi se soutěže v Žitavě účastnil „mimo hodnocení“. V běhu na 100 m dosáhl třetího nejrychlejšího času rozběhů, nebyl ale vpuštěn do finále. V disciplíně běh na 200 m se konaly jen dva běhy. Neuskutečnila se žádná kvalifikační kola, nýbrž časy dosažené v obou bězích byly hodnoceny jako finálové časy. D. Biffi zaběhl třetí nejrychlejší čas. K běhu na 400 m nenastoupil kvůli zranění.

22. TopFit a D. Biffi podali u předkládajícího soudu žalobu, kterou se domáhali toho, aby se mohli účastnit a být hodnoceni v budoucích národních mistrovstvích. TopFit i D. Biffi jsou toho názoru, že vazba na státní příslušnost při přiznávání práva účasti na národních mistrovstvích veteránů je v rozporu s unijním právem, a tvrdí, že D. Biffi může uplatňovat dříve nabytá práva. DLV zaujal opačné stanovisko. Předkládající soud je toho názoru, že musí rovněž rozhodnout o tom, zda mají být výkony D. Biffiho dosažené na národním mistrovství, které se konalo v Žitavě, zapsány jako hodnocené pro účely klasifikace.

23. Předkládající soud předložil prostřednictvím řízení o předběžné otázce podle článku 267 SFEU následující otázky:

„1. Je třeba články 18, 21 a 165 SFEU vykládat tak, že ustanovení soutěžního řádu pro lehkou atletiku sportovního svazu členského státu, které činí účast na národních mistrovstvích závislou na státní příslušnosti tohoto členského státu, představuje nepřípustnou diskriminaci?

2. Je třeba články 18, 21 a 165 SFEU vykládat tak, že sportovní svaz členského státu nepřípustně diskriminuje amatérské sportovce, kteří nejsou státními příslušníky tohoto členského státu, tím, že jim sice umožní účast na národních mistrovstvích, dovolí jim ale startovat jen ‚mimo soutěž‘ nebo ‚mimo hodnocení‘ a nedovolí jim účastnit se finálových běhů a soutěží?

3. Je třeba články 18, 21 a 165 SFEU vykládat tak, že sportovní svaz členského státu nepřípustně diskriminuje amatérské sportovce, kteří nejsou státními příslušníky tohoto státu, tím, že je vyloučí z udělování národních titulů resp. z výsledkových listin?“

24. Písemná vyjádření předložili Soudnímu dvoru TopFit, DLV, španělská a polská vláda a Evropská komise. Všichni účastníci řízení s výjimkou Polska se účastnili jednání, které se konalo dne 13. prosince 2018.

III. Shrnutí písemných vyjádření

25. TopFit tvrdí, že podle rozhodnutí ve věci Bosman se čl. 21 odst. 1 SFEU použije na soukromoprávní normy přijaté na základě pravidel soukromého svazu, jako je DLV[7]. Pravidla formulovaná ve věci Bosman nejsou omezena na volný pohyb pracovníků a použijí se na čl. 21 odst. 1 SFEU.

26. Účast v soutěžích spadá do normativní působnosti SFEU, stejně jako amatérský sport, takže článek 18 SFEU se použije na věc v původním řízení, jelikož neexistuje nic jako výlučně amatérský sport.

27. Omezení účasti v amatérském sportu znesnadňuje přechod k provozování příslušného sportu profesionálně, což má nepřímý vliv na hospodářský život. S občanem Unie, s nímž je v kontextu soukromého života nebo v přístupu k sociálním a kulturním výhodám zacházeno méně příznivě než se státním příslušníkem dané země, je zacházeno v rozporu s článkem 45 SFEU. Přístup ke sportovní činnosti je sociální výhodou, která přispívá k začlenění, a vyloučení sportovců, jako je D. Biffi, z mistrovství je postup v rozporu s evropským projektem a neslučitelný s cíli zakotvenými v čl. 165 odst. 2 poslední odrážce SFEU. Oddíly budou do občanů Unie z jiných členských států investovat s menší pravděpodobností.

28. Objektivní zdůvodnění je určeno tím, zda dotčené pravidlo sleduje legitimní cíl, je odpovídajícím způsobem uzpůsobeno k dosažení tohoto cíle a nepřekračuje meze toho, co je k dosažení legitimního cíle potřeba. Přiměřeným omezením by bylo omezení, dle kterého by sportovci museli být členy oddílu po určitou stanovenou minimální dobu. Proto i když nelze trvat na otevření národních mistrovství všem občanům Unie, lze trvat na tom, aby byla účast dovolena občanům Unie, je-li spojena s výkonem určitých základních svobod, jako je právo svobodně se pohybovat. TopFit rovněžodkazuje na čl. 21 Listiny základních práv Evropské unie („Listina“).

29. DLV tvrdí, že TopFit nemá aktivní legitimaci k podání žaloby, neboť tak bylo rozhodnuto předkládajícím soudem v rozsudku ze dne 14. června 2017, ačkoli DLV připouští, že tyto argumenty nejsou v předkládacím usnesení v projednávané věci obsaženy. Články 18 a 21 SFEU chrání pouze občany Unie, nikoli právnické osoby jako TopFit. Článek 165 SFEU neposkytuje oddílům, jako je TopFit, žádná práva[8].

30. DLV tvrdí, že první otázka je pouze teoretická, neboť TopFit nebylo upřeno právo účastnit se německých mistrovství pro veterány. Naopak spor se týká otázky, zda by mělo být D. Biffimu umožněno soutěžit s tím, že jeho výkony budou hodnoceny, aby se mohl stát mistrem Německa[9].

31. Původní řízení se rovněž týká čistě vnitrostátní záležitosti Německa[10], neboť nedochází k překročení jeho hranic.

7 – TopFit odkazuje na rozsudek ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, body 8 až 12).

8 – V tomto kontextu odkazuje DLV na rozsudek ze dne 16. března 2010, Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143, bod 40).

9 – V tomto kontextu odkazuje DLV na čl. 94 písm. c) jednacího řádu Soudního dvora, rozsudky ze dne 1. dubna 2008, Vláda Francouzského společenství a Valonská vláda, (C-212/06, EU:C:2008:178, body 28 a 29); ze dne 14. června 2017, Online Games a další (C-685/15, EU:C:2017:452, bod 43); a ze dne 8. března 2018, Saey Home & Garden (C-64/17, EU:C:2018:173, body 18 a 19).

10 – DLV odkazuje na rozsudky ze dne 20. března 2014, Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona (C-139/12, EU:C:2014:174, bod 42 a citovaná judikatura); ze dne 30. června 2016, Admiral Casinos & Entertainment (C-464/15, EU:C:2016:500, bod 21 a citovaná judikatura); ze dne 15. listopadu 2016, Ullens de Schooten (C-268/15, EU:C:2016:874, bod 47); a ze dne 8. prosince 2016, Eurosaneamientos a další. (C-532/15 a C-538/15, EU:C:2016:932, bod 57).

32. DLV vychází ze skutečnosti, že Soudní dvůr již v minulosti rozhodl, že zákaz diskriminace se nedotýká složení sportovních týmů, zejména národních týmů, jejichž vytváření je otázkou významnou pouze pro sport [11]. DLV podporuje přístup, kdy je udělování vyznamenání a uznávání národních rekordů omezeno pouze na národní sportovce, coby záležitost významná pouze pro sport [12].

33. Španělsko tvrdí, že výběr národního týmu pro určitou sportovní disciplínu je legitimním cílem a omezení zavedená ve vztahu k národním mistrovstvím v lehké atletice jsou přiměřená [13] a nepoškozují profesionální rozvoj zahraničních sportovců s bydlištěm v hostitelské zemi. Národní mistrovství pro jednotlivce jsou tradičně využívána k výběru národních týmů na důležité mezinárodní soutěže. Účast cizinců by tento proces mohla narušit.

34. Polsko poukazuje na to, že pravomoci Unie podle článku 165 SFEU v oblasti sportu jsou velmi omezené. Podle čl. 6 písm. e) SFEU je pravomoc Unie omezena na činnosti, jimiž podporuje, koordinuje nebo doplňuje činnosti členských států v oblasti sportu. Zápasy mezi národními týmy z různých zemí jsou navíc, při dodržení zásady proporcionality, příkladem záležitostí významných pouze pro sport, ale Polsko uznává, že rozsah dotčených ustanovení musí být omezen na jejich cíle [14].

35. Na základě shora uvedeného se Polsko domnívá, že původní řízení se týká toho, zda amatérský sport spadá do oblasti působnosti Smluv, přičemž se jedná o činnost, která nemůže být považována za činnost hospodářskou. Stejně jako Komise však Polsko konstatuje, že Soudní dvůr již v minulosti judikoval, že přístup k volnočasovým aktivitám v členském státu, do kterého se občan Unie přestěhoval, je logickým důsledkem této svobody pohybu [15].

36. Polsko souhlasí s Komisí, že organizace sportu a národních soutěží je součástí historického a kulturního kontextu evropského sportu [16]. Případná změna by mohla snížit přitažlivost sportu pro diváky. Polsko je rovněž znepokojeno, jakou roli hraje sport při výběru národních sportovních týmů.

37. Komise zastává názor, že amatérský sport spadá do věcné působnosti unijního práva, a to ze čtyř důvodů.

38. Zaprvé právo na rovné zacházení s pracovníky zahrnuje sociální výhody na základě čl. 7 odst. 2 nařízení (EU) č. 492/2011 [17]. Zadruhé podle ustálené judikatury právo volného pohybu zahrnuje přístup k volnočasovým aktivitám v hostitelském členském státě [18] a tento přístup spadá do rovného zacházení podle článku 18 SFEU. Zatřetí Komise zdůrazňuje význam sportu pro účely sociálního začleňování,

11 – DLV odkazuje na rozsudky ze dne 12. prosince 1974, Walrave a Koch (36/74, EU:C:1974:140, bod 8) a ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, bod 15).

12 – Zpráva Asser Institutu ze dne 20. prosince 2010, „Studie o rovném zacházení s cizími státními příslušníky v soutěžích v rámci individuálních sportů“ (http://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/study-equal-treatment-non-nation. dále jen „zpráva Asser Institutu“), kapitola VI, body 3.2.1 a 3.4.1.

13 – Španělsko odkazuje na „Sport a volný pohyb“ SEC(2011) 66 final, jakož i rozsudky ze dne 13. dubna 2010, Bressol a další (C-73/08, EU:C:2010:181), a ze dne 20. října 2011, Brachner (C-123/10, EU:C:2011:675).

14 – Polsko odkazuje na rozsudky ze dne 12. prosince 1974, Walrave a Koch (36/74, EU:C:1974:140, body 8 a 9); ze dne 14. července 1976, *Dona* (13/76, EU:C:1976:115, body 13 až 15); ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, bod 73); ze dne 11. dubna 2000, Deliège (C-51/96 a C-191/97, EU:C:2000:199, bod 43); a ze dne 18. července 2006, Meca-Medina a Majcen v. Komise (C-519/04 P, EU:C:2006:492, bod 26).

15 – Polsko odkazuje na rozsudky ze dne 7. března 1996, Komise v. Francie (C-334/94, EU:C:1996:90, bod 21); ze dne 12. června 1997, Komise v. Irsko (C-151/96, EU:C:1997:294, bod 13) a ze dne 27. listopadu 1997, Komise v. Řecko (C-62/96, EU:C:1997:565, bod 19).

16 – Polsko odkazuje na bílou knihu o sportu, COM (2007) 391 final, s. 15.

17 – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie (Úř. věst. 2011, L 141, s. 1). Komise odkazuje na rozsudek ze dne 12. května 1998, Martinez Sala (C-85/96 EU:C:1998:217, body 55 až 64).

18 – Komise odkazuje na rozsudek ze dne 7. března 1996, Komise v. Francie (C-334/94, EU:C:1996:90, body 21 a 23).

integrace, rozvoje sociálních sítí a zaměstnatelnost [19], a proto je nutné k těmto faktorům přihlížet při výkladu ustanovení právních předpisů týkajících se státní příslušnosti. Začtvrté, na základě Lisabonské smlouvy byl rozsah unijního práva ve vztahu ke sportu značně rozšířen (viz čl. 6 písm. e) SFEU a článek 165 SFEU) o svěření pravomocí v této oblasti.

39. Články 18 a 21 SFEU se použijí na národní svaz, jako je DLV, pro který je rozhodné právo soukromé, tak aby činnosti soukromého, a v tomto případě monopolního, subjektu nezpochybňovaly zrušení překážek volného pohybu státem [20].

40. Překážka výkonu práva D. Biffiho na volný pohyb je však přiměřená [21]. Regionálních a místních soutěží se cizí státní příslušníci mohou účastnit i nadále. Národní mistr musí být spojen s členským státem, který mistrovství pořádá. Pokud není, je ztotožnění veřejnosti s touto osobou problematické.

A. Úvodní poznámky

1. Předběžné námitky

41. Argumentaci DLV v tom smyslu, že v projednávaném případě chybí dostatečný přeshraniční prvek sporu, aby byl soud k jeho projednání příslušný, je nutno odmítnout. Jakmile občan Unie „využil práva na volný pohyb“, spadá jeho situace do oblasti působnosti článku 18 SFEU [22]. Dále D. Biffi tvrdí, že jeho podnikání v hostitelském členském státě, konkrétně v Německu, je nepříznivě dotčeno diskriminací na základě státní příslušnosti [23]. Tato situace souvisí s obchodem mezi členskými státy [24]. Tak jako Soudní dvůr rozhodl ve věci Bosman, že přijímání nabídek zaměstnání přes hranice členského státu za účelem hraní profesionálního fotbalu nepředstavuje čistě vnitřní situaci [25], to samé platí pro pohyb přes hranice, který obnáší komercializaci lehké atletiky a zřízení podnikání za hranicemi.

42. Pokud jde o aktivní legitimaci společnosti TopFit k podání žaloby o určení, zda jednání DLV vůči D. Biffimu bylo v souladu s unijním právem, pravidla procesní legitimace spadají do procesní autonomie členských států, s výhradou určitých omezení stanovených unijním právem, která v původním řízení nejsou [26].

43. Konečně, navzdory tvrzení DLV je otázka č. 1 přípustná. Účelem původního řízení je určit, na jakém základě se D. Biffi může účastnit budoucích mistrovství v lehké atletice. Podle německého soutěžního řádu pro lehkou atletiku podléhá účast bez hodnocení souhlasu předsedy svazového výboru nebo pořadatele soutěže (viz bod 14 výše). Vzhledem k tomu, že tato pravidla předpokládají úplné vyloučení účasti sportovců, jako je D. Biffi, není první otázka pouze hypotetická [27].

19 – Komise odkazuje na závěry Rady ze dne 18. listopadu 2010 o úloze sportu jako faktoru přispívajícího k aktivnímu sociálnímu začleňování (2010/C 326/05), bod 4.

20 – Rozsudky ze dne 12. prosince 1974, Walrave a Koch (36/74, EU:C:1974:140); ze dne 8. dubna 1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56); ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463); a ze dne 3. října 2000, Ferlini (C-411/98 EU:C EU:C:2000:530 bod 50).

21 – Rozsudky ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, bod 127); ze dne 11. dubna 2000, Deliège (C-51/96 a C-191/97, EU:C:2000:199, body 61 až 64).

22 – Rozsudek ze dne 13. listopadu 2018, Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, bod 27 a citovaná judikatura).

23 – Jednalo se o součást argumentace přednesené na jednání.

24 – Rozsudek ze dne 30. června 2016, Admiral Casinos & Entertainment (C-464/15, EU:C:2016:500, bod 22).

25 – Rozsudek ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, body 90 a 91).

26 – Konkrétně zásada loajální spolupráce zakotvená v čl. 4 odst. 3 SEU, podle které mají soudy členských států zajistit soudní ochranu práv, která jednotlivcům vyplývají z unijního práva, přičemž čl. 19 odst. 1 SEU kromě toho členským státům ukládá povinnost zajistit prostředky nezbytné k zajištění účinné právní ochrany v oblastech pokrytých právem Unie. Viz nedávný rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Protect Natur-, Arten- und Landschaftschutz Umweltorganisation (C–664/15, EU:C:2017:987). K právní úpravě členských států, zásadě efektivity a zásadě rovnocennosti a článku 47 Listiny viz například rozsudek ze dne 19. března 2015, E.ON Földgáz Trade Zrt (C-510/13, EU:C:2015:189, body 49 až 51).

27 – Podle žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce již dokonce k úplnému vyloučení došlo. Viz výše bod 19 výše.

2. Praxe členských států ve vztahu k účasti cizích státních příslušníků na národních mistrovstvích v lehké atletice

44. Ve vztahu k této otázce neexistuje žádné jednotné pravidlo ani praxe, které by byly sdíleny členskými státy, ani řád Mezinárodní asociace atletických federací (IAAF) [28] žádné takové pravidlo nestanoví [29]. Právo a praxe napříč členskými státy jsou vskutku velmi různorodé [30].

45. Například Španělsko praktikuje v současné době, zdá se, poměrně otevřenou politiku co do přístupu, podmíněného příslušností k určitému oddílu (ale s možností vydání zvláštního povolení), kvótami a pobytem ve Španělsku [31]; naproti tomu posledně jmenovaný požadavek neplatí například v Belgii [32]. Pouze španělští státní občané se však mohou stát národními mistry.

46. Na opačné straně spektra stojí Dánsko, které umožňuje cizím státním příslušníkům přístup pouze na základě rozhodnutí zvláštního organizačního svazu, přičemž se rozumí, že mistrem Dánska může být pouze dánský státní příslušník, a ani medaile dánské sportovní unie nemůže být udělena cizincům. Přístup je v každém případě vyhrazen pouze pro cizí státní příslušníky, kteří pobývají na území Dánska alespoň po dobu šesti měsíců [33]. Ve Francii [34] i v Belgii [35] se může národním mistrem stát pouze státní příslušník těchto členských států, přičemž ve Švédsku [36] neexistuje žádný právní předpis, který by bránil cizímu státnímu příslušníkovi stát se národním mistrem a toto je zcela možné na Kypru [37].

28 – https://www.iaaf.org/.

29 – Pravidlo 4 odst. 3 soutěžních pravidel Mezinárodní asociace atletických federací (IAAF) 2018–2019 však omezuje příslušnost sportovce staršího 18 let k více než jedné národní federaci.

30 – Viz zpráva Asser Institutu, poznámka pod čarou 12 výše.

31 – Viz Real Federación Española de Atletismo, http://www.rfea.es/and Reglamentos, a http://www.rfea.es/datosrfea/reglamentos.htm. Viz též Reglamento JuridicoDisciplinariohttp://www.rfea.es/normas/pdf/Reglamento_Juridico_Disciplinario.pdf.

32 – Ligue Belge francophone d'athlétisme (LBFA) (FR), https://www.lbfa.be/web/l-asbl, Vlaamse Atletiekliga (NL), https://www.atletiek.be/. Viz též https://www.lbfa.be/web/regles-et-directives.

33 – Dánský lehkoatletický svaz, http://dansk-atletik.dk. Viz též http://dansk-atletik.dk/media/2139299/2 a http://dansk-atletik.dk/regler-og-love/dafs-love.aspx.

34 – Viz Fédération française d'athlétisme, http://www.athle.fr/ and Code du sport, https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071318, and http://www.athle.fr/Reglement/Reglements_Generaux_%282009-07-25 %29.pdf.

35 – Viz výše, poznámka pod čarou 32.

36 – Fédération suédoise d'athlétisme (Friidrott.se)http://www.friidrott.se/Regler/index.aspx. Viz též http://www.friidrott.se/docs/regelboken2018.pdf. Pokud jde o kategorie veteránů, viz http://www.friidrott.se/Veteran/Regler/Intro.aspx.

37 – See statute of the Federation of Non-professional Athletics http://www.koeas.org.cy/wpcontent/uploads/2018/10/%CE%9A%CE%91 %CE%A4 %CE%91 %CE%A3 %CE%A4 %CE%91 %CE%A4 %CE%99 % CE%9A%CE%9F-%CE%9A%CE%9F%CE%95 %CE%91 %CE%A3-18.11.2017-.pdf, and the Code of Good Governance of Cypriot Sporting Federations (2018) https://cyprussports.org/phocadownload/kodikaschristisdiakivernisis/KodikasChristisDiakivernisis.pdf.

47. Přiznání národního rekordu cizím státním příslušníkům je vyloučeno například v Rakousku [38], Belgii [39], na Kypru [40], v Dánsku (s výjimkou veteránů) [41], ve Francii [42], Slovinsku [43] a Švédsku [44]. Pravidla platná v Dánsku [45], Španělsku [46], Francii [47] a ve Slovinsku [48] výslovně stanoví, že cizím sportovcům nemohou být udělovány medaile. Belgická pravidla stanoví, že cizí státní příslušníci nemohou stanout na stupních vítězů [49].

3. Proč spadá původní řízení do oblasti působnosti unijního práva?

48. Přestože předkládající soud chápe spor v projednávané věci jako spor, který se primárně týká občanství Unie dle článku 21 SFEU a jeho vztahu k zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti dle článku 18 SFEU a k podpoře evropských hledisek sportu dle článku 165 SFEU, ve skutečnosti je předmětem původního řízení omezení založené na diskriminaci D. Biffiho na základě státní příslušnosti, pokud jde o jeho svobodu usazování dle článku 49 SFEU.

49. Účastníci původního řízení se do značné míry zaměřili na spor o to, zda lze pravidla týkající se volného pohybu osob, která se vyvinula z primárních ustanovení Smlouvy založených již Římskou smlouvou, tak jak byla Soudním dvorem použita v kontextu účasti na sportovních aktivitách, přenést do článku 21 SFEU, ustanovení, které bylo zavedenou Lisabonskou smlouvou. To však bylo vzhledem ke skutkovým okolnostem věci v původním řízení irelevantní.

50. Při jednání vyšlo najevo, že D. Biffi je psychologický kouč a osobní trenér, takže vydělává peníze trénováním sportovců. Spolupracuje s různými sportovními svazy, ale poskytuje i osobní trénink jednotlivým sportovcům. Provozuje nezávislé organizované podnikání. Není zaměstnancem, takže postavení „pracovníka“ ve smyslu článku 45 SFEU je vyloučeno. Zástupce TopFit a D. Biffiho na jednání uvedl, že status národního mistra Německa by byl hodnotným a významným doplněním obchodní prezentace D. Biffiho. Tato tvrzení DLV nerozporoval. Jak je uvedeno výše (v bodě 2), výkon D. Biffiho na dřívějších národních mistrovstvích Německa je již na jeho internetové stránce uveden.

51. Ve světle těchto skutečností nemůže být D. Biffi považován za „amatérského“ sportovce. Soudní dvůr rozhodl ve věci Deliège [50], že „pouhá skutečnost, že sportovní oddíl nebo svaz jednostranně kvalifikuje své členy jako amatérské sportovce, sama o sobě neznamená, že tito členové nevykonávají hospodářskou činnost“ [51], přičemž výkon hospodářské činnosti je oním spouštěčem nutným jak pro uplatnění norem unijního práva týkajících se volného pohybu [52], tak pro zahrnutí sportovních činností do oblasti působnosti unijního práva [53].

38 – Österreichischer Leichtathletik-Verband ÖLV https://www.oelv.at/de, a www.oelv.at/de/service/downloads#satzungen-und-ordnungen.

39 – Viz výše, poznámka pod čarou 32.

40 – Viz výše, poznámka pod čarou 37.

41 – Viz výše, poznámka pod čarou 33.

42 – Viz výše, poznámka pod čarou 34.

43 – Pokud jde o sportovní právo ve Slovinsku, viz Zakon o športu (ZŠpo-1), http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6853; Pogoji, pravila in kriteriji za registriranj, http://www.olympic.si/datoteke/Pogoji%2C%20pravila%20in%20kriteriji%20za%20registriranje%20in%20kategoriziranje%20 %C5 % A1portnikov_potrjeno_SSRS%C5 %A0_2018 %282 %29.pdf. Pokud jde o Pravidla lehkoatletických soutěží, viz Pravila-za-atletska-tekmovanja_2018_2019_web.pdf.

44 – Viz výše, poznámka pod čarou 36.

45 – Viz výše, poznámka pod čarou 33.

46 – Viz výše, poznámka pod čarou 31.

47 – Viz výše, poznámka pod čarou 34.

48 – Viz výše, poznámka pod čarou 43.

49 – Viz výše, poznámka pod čarou 32.

50 – Rozsudek ze dne 11. dubna 2000 (C-51/96 a C-191/97, EU:C:2000:199).

51 – Tamtéž, bod 46.

52 – Rozsudek ze dne 30. listopadu 1995, Gebhard (C-55/94, EU:C:1995:411, bod 20).

53 – Rozsudek ze dne 18. července 2006, Meca-Medina a Majcen (C-519/04 P, EU:C:2006:492, bod 22 a citovaná judikatura).

52. Přestože tedy beru v potaz ustálenou judikaturu Soudního dvora, v níž Soudní dvůr dospěl k závěru, že vzhledem k cílům EU se unijní právo na sport vztahuje, pokud představuje hospodářskou činnost [54], toto je případ věci v původním řízení, neboť práce vykonávaná D. Biffim je skutečná a účinná a nemůže být považována za čistě okrajovou nebo vedlejší [55]. S ohledem na skutečnost, že pojem „hospodářská činnost" vymezuje oblast působnosti jedné ze základních svobod dle Smlouvy, nelze jej vykládat restriktivně [56].

53. Soudní dvůr navíc jasně konstatoval ve věci Deliège [57], případu týkajícím se účasti na individuálním sportu a údajného omezení volného pohybu, že udělení (finančních) ocenění na základě sportovních výsledků a ze strany vlády, společně se soukromým sponzorstvím, jsou všechno faktory relevantní pro určení, zda amatérský sportovec provozoval hospodářskou činnost [58]. Soudní dvůr dodal ve věci Meca-Medina, že „pokud má sportovní činnost povahu závislé činnosti nebo poskytování služeb za odměnu, což je případ poloprofesionálních nebo profesionálních sportovců […], spadá konkrétně do rozsahu působnosti článku 39 ES a následujících nebo článku 49 ES a následujících" [59].

54. Usazování podle článku 49 SFEU zahrnuje „skutečný výkon hospodářské činnosti prostřednictvím stálé provozovny v jiném členském státě po neurčitou dobu" [60], přičemž tato referenční doba představuje dělicí čáru mezi volným pohybem služeb podle článku 56 SFEU a svobodou usazování podle článku 49 SFEU [61].

55. D. Biffi pobývá v Německu již po dobu 15 let a ve spise není obsaženo nic, co by nasvědčovalo tomu, že poskytování služeb D. Biffim v Německu jako trenérem lehké atletiky bylo prováděno pouze jako dočasná činnost nebo že by zde byl přítomen přeshraniční prvek, například v podobě poskytování dané služby z Itálie. Je „stále a trvale" zapojen do hospodářského života v Německu [62].

56. Proto jakákoli případná diskriminace vůči němu v rozporu s článkem 18 SFEU spadá do oblasti působnosti Smluv na základě článku 49 SFEU. Zásada zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti zakotvená v článku 18 SFEU je konkretizována ve vztahu ke svobodě usazování v článku 49 SFEU. Postačí proto, pokud Soudní dvůr rozhodne ve vztahu k článku 49 [63] ve spojení s článkem 165 SFEU, neboť článek 18 SFEU se použije samostatně pouze na situace upravené unijním právem, pro něž SFEU nestanoví žádná zvláštní pravidla zákazu diskriminace [64]. Z důvodů, které

54 – Tamtéž.

55 – Rozsudek ze dne 11. dubna 2000, Deliège (C-51/96a C-191/97, EU:C:2000:199, bod 54 a citovaná judikatura).

56 – Rozsudek ze dne 13. dubna 2000, Lehtonen a Castors Braine (C-176/96, EU:C:2000:201, bod 42 a citovaná judikatura).

57 – Rozsudek ze dne 11. dubna 2000 (C-51/96 a C-191/97, EU:C:2000:199, bod 51).

58 – Tamtéž.

59 – Rozsudek ze dne 18. července 2006, Meca-Medina a Majcen (C-519/04 P, EU:C:2006:492, bod 23 a citovaná judikatura). Navrhuje se, aby mimo oblast působnosti unijního práva spadala pouze úzká škála sportovních činností z důvodu absence hospodářské vazby, například pravidla hry, vzhledem k tomu, že ke stanovení technických pravidel jsou nejpovolanější sportovní organizace a jejich svazy. Viz Exner, J.: „European Union Law and Sporting Nationality: Promising Alliance or Dangerous Liaison?" https://www.olympic.cz/upload/files/European-Union-Law-and-Sporting-Nationality-Promising-Alliance-or-Dangerous-Liaison.pdf, s. 13 až 14.

60 – Viz tradičně rozsudek ze dne 25. července 1991, Factortame a další (C-221/89, EU:C:1991:320, bod 20).

61 – Rozsudek ze dne 30. listopadu 1995, Gebhard (C-55/94, EU:C:1995:411, bod 26).

62 – Rozsudek ze dne 17. června 1997, Sodemare a další. (C-70/95, EU:C:1997:301, bod 24).

63 – Rozsudek ze dne 4. září 2014, Schiebel Aircraft (C-474/12, EU:C:2014:2139, body 19 až 22 a citovaná judikatura).

64 – Například rozsudek ze dne 26. října 2017, I (C-195/16, EU:C:2017:815, bod 70 a citovaná judikatura).

podrobněji vysvětlím v bodech 97 až 110 níže, nepředstavuje původní řízení situaci, kdy by bylo potřeba zvážit učinění onoho významného ústavního kroku v podobě rozšíření judikatury Soudního dvora k článku 21 SFEU a stavebních prvků občanství Unie na horizontální rovinu sporu mezi soukromými osobami [65], což by nestátním subjektům uložilo povinnost je dodržovat.

57. Dle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že: „Okolnost, že vnitrostátní soud formuloval žádost o rozhodnutí o předběžné otázce po formální stránce tak, že odkázal na určitá ustanovení unijního práva, nebrání tomu, aby Soudní dvůr tomuto soudu poskytl všechny prvky výkladu, které mohou být pro rozsouzení věci, jež mu byla předložena, užitečné, ať již na ně posledně uvedený ve svých otázkách odkázal či nikoli. V tomto ohledu přísluší Soudnímu dvoru, aby ze všech poznatků předložených vnitrostátním soudem, zejména z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, vytěžil ty prvky unijního práva, které je s přihlédnutím k předmětu sporu třeba vyložit […]“ [66].

58. Uvedené tři předložené otázky by proto měly být přeformulovány a sloučeny do jedné, která zní takto:

„Je třeba články 18, 21, 49 a 165 SFEU vykládat tak, že sportovní svaz členského státu nepřípustně diskriminuje amatérské sportovce, kteří nejsou státními příslušníky tohoto členského státu, v němž pobývají, tím, že jim neumožní účast na národních mistrovstvích, nebo jim sice účast na národních mistrovstvích umožní, ale dovolí jim startovat jen ‚mimo soutěž‘ nebo ‚mimo hodnocení‘ a nedovolí jim účastnit se finálových běhů a soutěží a vyloučí je z udělování národních titulů, resp. z výsledkových listin?“

IV. Odpověď na předběžnou otázku

A. Je DLV vázán článkem 49 SFEU?

59. Podle ustálené judikatury Soudního dvora články 45, 49 a 56 neupravují pouze činnost veřejných orgánů, ale vztahují se rovněž na právní předpisy jiné povahy, jejichž cílem je upravit hromadným způsobem závislou činnost, samostatně výdělečnou činnost a poskytování služeb [67]. Soudní dvůr usiluje o to, aby nedocházelo k nerovnosti při uplatňování zákazů obsažených v těchto článcích, neboť pracovní podmínky jsou v různých členských státech upraveny jak zákonnými a podzákonnými ustanoveními, tak kolektivními smlouvami a jinými akty uzavřenými nebo přijatými osobami soukromého práva [68]. Odstranění překážek volného pohybu osob a volného pohybu služeb mezi členskými státy by bylo ohroženo, kdyby zrušení překážek státního původu mohlo být neutralizováno překážkami vyplývajícími z výkonu právní autonomie sdružení a organizací nespadajících pod veřejné právo [69].

65 – Jak uvedla generální advokátka J. Kokott ve věci Komise v. Rakousko (C-75/11, EU:C:2012:536, bod 31), Soudní dvůr opakovaně konstatoval, že není nezbytné, aby rozhodoval o výkladu článku 21 SFEU, jde-li o otázku základních svobod. Generální advokátka odkazuje na rozsudky ze dne 6. února 2003, Stylianikis (C-92/01, EU:C:2003:72, bod 18 a násl.; ze dne 11. září 2007, Komise v. Německo (C-318/05, EU:C:2007:495, bod 35 a násl.; ze dne 20. května 2010, Zanotti (C-56/09, EU:C:2010:288, bod 24 a násl.); a ze dne 16. prosince 2010, Josemans (C-137/09, EU:C:2010:774, bod 53. Viz také například rozsudky ze dne 11. ledna 2007, ITC Innovative Technology Centre (C-208/05, EU:C:2007:16, bod 65) a ze dne 11. září 2007, Hendrix (C-287/05, EU:C:2007:494).

66 – Rozsudek ze dne 27. června 2018, Turbogás (C-90/17, EU:C:2018:498, bod 25 a citovaná judikatura).

67 – Rozsudek ze dne 11. prosince 2007, The International Transport Workers' Federation a The Finnish Seamen's Union (C-438/05, EU:C:2007:772), bod 33 a citovaná judikatura. Viz také rozsudek ze dne 18. prosince 2007, Laval un Partneri (C-341/05, EU:C:2007:809).

68 – Rozsudek ze dne 11. prosince 2007, International Transport Workers' Federation and The Finnish Seamen's Union, (C-438/05, EU:C:2007:772, bod 34).

69 – Rozsudek ze dne 13. dubna 2000, Lehtonen a Castors Braine (C-176/96, EU:C:2000:201, bod 35).

60. Soudní dvůr již v několika případech rozhodl, že ustanovení Smlouvy o volném pohybu se vztahují na pravidla vydaná sportovními svazy [70], přičemž jeden generální advokát vyjádřil názor, že „pravidla sportovních svazů v zásadě spadají do působnosti práva Společenství, pokud se týkají hospodářských vztahů“ [71].

61. Jsem si vědom toho, že ve všech případech předcházejících původnímu řízení bylo rozhodnuto tak, že pravidla sportovního svazu spadala do působnosti unijního práva v případech, kdy dotčená pravidla omezovala činnost lidí zabývajících se sportovními činnostmi, kteří byli profesionály v tom smyslu, že byli při výkonu daného sportu odměňováni přímo na základě pracovní smlouvy a tato odměna byla přímo ohrožena pravidly sportovního svazu, které byly předmětem sporu [72].

62. Není však důvodné činit jakýkoli rozdíl mezi shora uvedenou situací a situací, kdy nová pravidla DLV mají, dá se říci, nepřímý dopad na hospodářskou činnost D. Biffiho tím, že činí poskytování jeho služeb méně atraktivním ve srovnání s německým sportovcem provozujícím podobné podnikání, který však má nárok soutěžit v národních mistrovstvích v plném rozsahu, získat titul mistra a tuto skutečnost zveřejnit na svých internetových stránkách, stejně jako své umístění na každé soutěži (viz bod 70 níže). Ostatně Soudní dvůr v rozsudku Deliège konstatoval, že služby zůstávají službami, i když nejsou placeny těmi, jimž jsou poskytovány [73]. To vytváří prostor pro nepřímý dopad hospodářské činnosti.

63. Ono pravidlo napadené v původním řízení se proto týká „hospodářských vztahů“. Soudní dvůr rozhodl ve věci International Transport Workers' Federation a The Finnish Seamen's Union, že se článek 49 SFEU vztahuje na kolektivní akci odborového svazu [74], jejímž cílem je přimět podnik, aby uzavřel kolektivní smlouvu s odborovým svazem, neboť tato kolektivní akce je „nerozlučně spjata“ s kolektivní smlouvou, o jejíž uzavření se usilovalo, takže tato akce spadá do rozsahu působnosti článku 49 SFEU [75].

64. Spojení mezi tímto novým pravidlem DLV, které brání účasti D. Biffiho na národních mistrovstvích za stejných podmínek, jako platí pro německé státní příslušníky, je dostatečně bezprostřední ve vztahu k újmě vzniklé na podnikání D. Biffiho, aby toto pravidlo spadalo do oblasti působnosti článku 49 SFEU. Právě tak, jak Soudní dvůr judikoval, že zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti musí být vymahatelný vůči zaměstnavatelům v soukromém sektoru jak ve vztahu k pracovníkům v zaměstnaneckém poměru, tak ve vztahu k pracovníkům v postavení osoby samostatně výdělečně činné dle článku 49 SFEU [76], musí organizace, jako je DLV, nést odpovědnost dle článku 49 SFEU za jednání, které může mít negativní dopad na svobodu usazování a diskriminaci na základě státní příslušnosti, kterou toto ustanovení zakazuje [77]. Pokud tomu tak nebude, dojde ke vzniku újmy na vnitřním trhu.

70 – Například rozsudky ze dne 12. prosince 1974, Walrave a Koch (36/74, EU:C:1974:140); ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463); ze dne 13. dubna 2000, Lehtonen a Castors Braine, (C-176/96, EU:C:2000:201, bod 36; a ze dne 16. března 2010, Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143).

71 – Stanovisko generálního advokáta S. Albera, Lehtonen a Castors Braine, (C-176/96, EU:C:EU:C:1999:321, bod 33).

72 – Zaměstnaní fotbaloví hráči byli předmětem rozhodování v rozsudcích ze dne 12. dubna 2005, Simutenkov (C-265/03, EU:C:2005:213), ze dne 15. prosince 1995, Bosman, (C-325/08, EU:C:2010:143), a ze dne 16. března 2010, Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143) a usnesení ze dne 25. července 2008, Real Sociedad de Fútbol a Kahveci (C-152/08, EU:C:2008:450), a zaměstnaní basketbalisté v rozsudku ze dne 13. dubna 2000, Lehtonen a Castors Braine (C-176/96, EU:C:2000:201), zaměstnaní vodiči v rozsudku ze dne 12. prosince 1974, Walrave a Koch (36/74, EU:C:1974:140) a zaměstnaní házenkáři v rozsudku ze dne 8. května 2003, Deutscher Handballbund (C-438/00, EU:C:2003:255).

73 – Rozsudek ze dne 11. dubna 2000, Deliège (C-51/96 a C-191/97, EU:C:2000:199, bod 56).

74 – Rozsudek ze dne 11. prosince 2007, Deliège (C-438/05, EU:C:2007:772), body 33 až 35 a citovaná judikatura.

75 – Tamtéž, body 36 a 37. Viz též rozsudek ze dne 18. prosince 2007, Laval un Partneri (C-341/05, EU:C:2007:809).

76 – Rozsudek ze dne 4. září 2014, Schiebel Aircraft (C-474/12, EU:C:2014:2139, bod 26 a citovaná judikatura).

77 – Tamtéž, bod 23.

65. Konečně, Soudní dvůr nedávno rozhodl ve věci Egenberger [78], že zákaz jakékoli diskriminace na základě náboženského vyznání nebo víry zakotvený v čl. 21 odst. 1 Listiny má jakožto obecná zásada unijního práva imperativní povahu, což samo o sobě stačí k tomu, aby bylo jednotlivcům přiznáno právo uplatnitelné jako takové ve sporu v oblasti, na kterou se vztahuje unijní právo, a to i v případě, že taková diskriminace vyplývá ze smluv uzavřených mezi jednotlivci [79].

66. Druhý odstavec článku 21 Listiny zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti „v oblasti působnosti Smluv“, což znamená oblast spadající do působnosti unijního práva. Ve světle rozhodnutí ve věci *Egenberger a* názoru, který jsem již vyjádřil v bodě 56 výše, tedy že předmětný spor spadá do působnosti zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti v kontextu svobody usazování podle článků 18 a 49 SFEU, jsou společnost TopFit a D. Biffi dle unijního práva plně oprávněni prosazovat zákaz obsažený ve druhém odstavci článku 21 Listiny vůči subjektu, jako je DLV, jelikož „základní práva takto zaručená v unijním právním řádu se přitom uplatní ve všech situacích, které se řídí unijním právem“ [80].

B. Došlo k omezení?

67. Judikatura Soudního dvora je ve vztahu k přímé diskriminaci na základě státní příslušnosti obecně přísná. Soudní dvůr judikoval, že právní úprava, která udělení koncese pro provozování živnosti v oblasti obchodování s vojenskými zbraněmi a vojenským střelivem a zprostředkování koupě a prodeje vojenských zbraní a vojenského střeliva určité společnosti podmiňuje rakouskou státní příslušností členů statutárních orgánů této společnosti nebo jejích společníků s oprávněním řídit ji a zastupovat, zavádí nepřípustný rozdíl v zacházení [81]. Požadavek státní příslušnosti Itálie jako podmínky pro přístup k sociálnímu bydlení a snížené sazbě hypotečních úvěrů, a to i ve vztahu ke státním příslušníkům členských států EU usazeným v Itálii, znamená, že tento členský stát nesplnil povinnosti, které pro něj vyplývají z článku 49 SFEU a článku 56 SFEU [82], vzhledem k tomu, že právo usazování a volný pohyb služeb se týkají „nejen zvláštních pravidel pro výkon profesních činností, ale rovněž pravidel vztahujících se k různým obecným schopnostem potřebným k výkonu uvedených činností [83]“. I požadavky státní příslušnosti stanovené v maďarském a lotyšském právu pro výkon povolání notáře byly nedávno shledány neslučitelnými s článkem 49 SFEU [84].

68. Podle ustálené judikatury Soudního dvora „je cílem všech ustanovení Smlouvy týkajících se volného pohybu osob usnadnit státním příslušníkům Unie výkon povolání všeho druhu na území Unie, přičemž tato ustanovení brání opatřením, která mohou znevýhodnit tyto občany, pokud si přejí vykonávat činnost na území jiného členského státu než členského státu jejich původu. V této souvislosti mají příslušníci členských států zvláště právo, které pro ně vyplývá přímo ze Smlouvy, opustit členský stát původu, aby se mohli přestěhovat na území jiného členského státu a pobývat na jeho území za účelem výkonu činnosti [85]“.

69. Z důvodu shora uvedeného vylučuje článek 49 SFEU veškerá vnitrostátní opatření, která mohou bránit příslušníkům Unie ve výkonu základních svobod zaručených tímto článkem nebo tento jejich výkon činit méně přitažlivým [86].

78 – Rozsudek ze dne 17. dubna 2018 (C-414/16, EU:C:2018:257).

79 – Tamtéž, body 76 a 77.

80 – Rozsudek ze dne 6. listopadu 2018, Bauer a Willmeroth (C-569/16, EU:C:2018:871, bod 52).

81 – Rozsudek ze dne 4. září 2014, Schiebel Aircraft (C-474/12, EU:C:2014:2139, bod 29).

82 – Rozsudek ze dne 14. ledna 1988, Komise v. Itálie (věc 63/86, EU:C:1988:9).

83 – Tamtéž, bod 14.

84 – Rozsudky ze dne 10. září 2015, Komise v. Lotyšsko (C-151/14, EU:C:2015:577), a ze dne 1. února 2017, Komise v. Maďarsko (C-392/15, EU:C:2017:73).

85 – Rozsudek ze dne 18. července 2017, Erzberger (C-566/15, EU:C:2017:562, bod 33 a citovaná judikatura).

86 – Tamtéž.

70. D. Biffi je ve srovnání s německými státními příslušníky poskytujícími služby jako trenéři lehké atletiky v tomto členském státě znevýhodněn, jelikož již nemůže odkazovat na své úspěchy v národních sportovních mistrovstvích za účelem získání nových obchodních příležitostí. Je pravděpodobnější, že spotřebitel si spíše vybere trenéra lehké atletiky, který bude propagovat své mimořádné schopnosti a dovednosti osvědčené jeho výkony na národních mistrovstvích v lehké atletice.

71. Pokud by navíc unijní právo umožnilo sportovním svazům členských států měnit pravidla připouštějící účast cizích státních příslušníků, kteří pobývají na území daného členského státu, na národních mistrovstvích *poté*, co by se v nich podnikatel, jako je D. Biffi, usadil, odrazovalo by to státní příslušníky Unie od opouštění jejich domovského členského státu (což s sebou může přinášet, jako se to stalo v případě D. Biffiho, i ztrátu práva účastnit se národního mistrovství v domovském členském státě) i od zahájení podnikání, jehož součástí je komercializace účasti na příslušném sportu. Unijní právo brání jakémukoli vnitrostátnímu opatření, které by mohlo oslabit nebo činit méně atraktivním výkon základních svobod, které zajišťuje [87].

72. Respektuji skutečnost, že občané Unie, kteří se stěhují z jednoho členského státu do druhého s cílem zakládat obchodní podniky, se nemohou, tak jako pracovníci, dovolávat unijního práva, aby si v hostitelském členském státě zajistili stejné podmínky, za kterých provozovali podnikání v domovském členském státě [88]. Tímto pravidlem však nikdy nelze ospravedlnit přímo diskriminační opatření, které spadá do oblasti působnosti unijního práva z důvodu dopadu tohoto opatření na hospodářskou činnost, zejména pokud je jeho důsledkem znevýhodnění ve srovnání se státním příslušníkem domovského státu (viz bod 70 výše).

73. Mám tedy za to, že situace D. Biffiho není nepodobná situaci žalobce v klíčovém rozhodnutí Soudního dvora ve věci Konstantinidis [89]. D. Biffi je znevýhodněn v porovnání se způsobem, jak by bylo za stejných okolností zacházeno s německým státním příslušníkem, protože – jako tomu bylo v případě (povinného) psaní, resp. chyby v psaní jména Ch. Konstantinidise podle německého práva, ztráta práva odkazovat na úspěchy dosažené na národních mistrovstvích na budoucích soutěžích představuje takovou obtíž, která již zasahuje do svobody usazování dané osoby podle uvedeného článku [90]. Ve věci Konstantinidis Soudní dvůr vskutku rozhodl tak, že dopad napadeného opatření na atraktivitu pro zákazníky byl pro toto posouzení relevantní [91].

C. Může být toto omezení důvodné?

1. Obecné zásady

74. Společným rysem případů přímé diskriminace na základě občanství Unie je, že mohou být v zásadě odůvodněny pouze odkazem na jiná ustanovení Smluv. Soudní dvůr tak například judikoval, že právní úpravu, která udělení koncese pro provozování živnosti v oblasti obchodování s vojenskými zbraněmi a vojenským střelivem a zprostředkování koupě a prodeje vojenských zbraní a vojenského střeliva určité společnosti podmiňuje rakouskou státní příslušností členů statutárních orgánů této společnosti nebo jejích společníků s oprávněním řídit ji a zastupovat, nelze ospravedlnit odkazem na čl. 346

87 – Tamtéž.

88 – Tamtéž.

89 – Rozsudek ze dne 30. března 1993 (C-168/91, EU:C:1993:115).

90 – Tamtéž, body 13 a 15.

91 – Tamtéž, bod 16.

odst. 1 písm. b) SFEU o ochraně podstatných zájmů bezpečnosti tohoto členského státu, která jsou spjata s výrobou zbraní, střeliva a válečného materiálu nebo obchodem s nimi [92]. Požadavky státní příslušnosti stanovené pro výkon povolání notáře nelze zdůvodňovat tím, že jsou spjaty s výkonem veřejné moci ve smyslu prvního odstavce článku 51 SFEU [93].

75. Hlavní problém původního řízení však spočívá v tom, že toto pravidlo nemusí nutně platit pro odvětví sportu. Soudní dvůr opakovaně judikoval, že dle Soudního dvora „ustanovení Smlouvy týkající se volného pohybu osob nebrání právní úpravě nebo praxi, která vylučuje zahraniční hráče z některých utkání z nehospodářských důvodů souvisejících se specifickým charakterem a rámcem těchto utkání, a týkajících se tudíž sportu jako takového, jako je tomu například v případě utkání národních mužstev různých zemí“ [94]. Sem spadají i pravidla, která se týkají „řádného fungování“ mistrovství jako celku [95].

76. V souvislosti se sportem, který představuje spíše individuální, nikoli týmové soutěžení, Soudní dvůr rozhodl, že samotná okolnost spočívající v pravidlech výběru, která mají za následek omezení počtu účastníků soutěže, aniž dochází k diskriminaci na základě státní příslušnosti, je vlastní pořádání mezinárodních sportovních soutěží vysoké úrovně, a na tato pravidla jako taková tedy nelze nahlížet jako na omezení volného pohybu služeb [96]. V dosavadní judikatuře však nenalezneme žádné přímé vodítko ohledně okolností, za kterých pravidla členského státu, která omezují účast cizích státních příslušníků na soutěžích týkajících se individuálních sportů, jako je například lehká atletika, na základě státní příslušnosti, mají hospodářskou povahu, a za kterých se tato pravidla týkají zvláštní povahy a kontextu těchto mistrovství, a jsou tudíž významná pouze pro sport.

2. Použití na dotčená pravidla: zachování statu quo

77. Ve světle škály rozdílů v právu a praxi členských států, pokud jde o účast cizích státních příslušníků na národních mistrovstvích v lehké atletice (viz body 44 až 47 výše), souhlasím s tím, že pravidlo členského státu, které omezuje udělení titulu národního mistra a získání medailí za první, druhé a třetí místo, je v zásadě nejlépe dle unijního práva klasifikováno jako pravidlo významné pouze pro sport, které nespadá do oblasti působnosti Smlouvy o EU, přičemž členské státy, které takový systém zavedly, mohou toto pravidlo ponechat v platnosti [97]. Úzké parametry pravomocí Unie v oblasti sportu (viz písemné vyjádření Polska, bod 34 výše) stanovené v čl. 6 písm. e) SEU a článku 165 SFEU rovněž svědčí pro zachování diskrece členského státu [98].

78. Soudní dvůr však zdůraznil, že zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti se sice nevztahuje na složení sportovních týmů, a zejména národních sportovních týmů, nicméně soulad se zásadou proporcionality dodržen být musí. Toto „omezení působnosti dotyčných ustanovení se musí týkat jen vlastního účelu“ [99].

92 – Rozsudek ze dne 4. září 2014, Schiebel Aircraft (C-474/12, EU:C:2014:2139, body 34 až 38).

93 – Rozsudky ze dne 10. září 2015, Komise v. Lotyšsko (C-151/14, EU:C:2015:577), a ze dne 1. února 2017, Komise v. Maďarsko (C-392/15, EU:C:2017:73).

94 – Rozsudek ze dne 8. května 2003, Deutscher Handballbund (C-438/00, EU:C:2003:255, bod 53). Viz též rozsudky ze dne 11. dubna 2000, Deliège (C-51/96 a C-191/97, EU:C:2000:199, bod 43); a ze dne 13. dubna 2000, Lehtonen a Castors Braine (C-176/96, EU:C:2000:201, bod 34).

95 – Rozsudek ze dne 13. dubna 2000, Lehtonen a Castors Braine (C-176/96, EU:C:2000:201, bod 54).

96 – Rozsudek ze dne 11. dubna 2000, Deliège (C-51/96 a C-191/97, EU:C:2000:119, bod 64).

97 – Viz zpráva Asser Institutu, poznámka pod čarou 12 výše, kapitola VI, bod 3.4.1.

98 – Pokud jde o diskusi o procesech, které vedly k doplnění článku 165 do SFEU v rámci lisabonské revize, viz Weatherill, S., *Principles and Practice in EU Sports Law*, Oxford University Press, 2017, kapitola 6, s. 125 až 156. Na straně 158 téže knihy autor poukazuje na absenci jakéhokoli konkrétního organického spojení mezi článkem 165 SFEU a pravidly vnitřního trhu.

99 – Například rozsudek ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, bod 127 a citovaná judikatura).

79. Cíle sledované DLV v rámci navrhované změny jeho pravidel pro přístup na národní mistrovství a účast na nich jsou zachování důvěry veřejnosti v mistrovství tím, že bude zajištěno, aby měl národní mistr dostatečně pevnou vazbu na Německo, a potřeba nenarušovat proces výběru sportovců, kteří mají Německo reprezentovat na mezinárodní úrovni, ani do něj nezasahovat. To jsou legitimní cíle veřejné politiky.

80. Ovšem vyloučení D. Biffiho z možnosti získat titul národního mistra a vykázání jeho osoby do sféry pouhé účasti mimo hodnocení s tím, že jeho umístění v soutěžích nebudou zapisována, je nepřiměřené ve vztahu ke sledování těchto cílů, vzhledem k tomu, že měl již dříve existující právo účasti na národních mistrovstvích za stejných podmínek jako němečtí státní příslušníci, kteréžto právo mu však bylo změnou příslušného pravidla napadenou v původním řízení odňato.

81. Dle judikatury platí, že unijní právní předpisy musí být vykládány v souladu s obecnou zásadou ochrany nabytých práv [100] a nutností zachovat „odpovídající právní jistotu, která tvoří podstatnou část [tohoto] obecného pravidla [101]“. Soudní dvůr konstatoval ve svém rozhodnutí ve věci Bozkurt [102], že obecná zásada ochrany nabytých práv je zásadou, podle níž platí, že jakmile se může turecký státní příslušník úspěšně dovolávat práv podle ustanovení uvedeného v rozhodnutí č. 1/80 Rady přidružení ze dne 19. září 1980, nezávisí již tato práva na zachování okolností, které vedly k jejich vzniku, jelikož podmínku této povahy příslušné unijní rozhodnutí neukládalo. Nabytá práva jsou rovněž relevantní v kontextu výkladu unijních právních předpisů, jejichž smyslem je usnadnit volný pohyb občanů Unie v celé Unii, a v souvislosti s omezeními vztahujícími se na uvážení členských států je omezit [103].

82. Ačkoli v daném případě nedošlo k tomu, že by odpadly skutkové okolnosti, které odňaly D. Biffimu právo soutěžit na německých národních mistrovstvích za stejných podmínek jako němečtí státní příslušníci, judikatura týkající se nabytých práv se vyvinula, v kontextu práv na volný pohyb a pobyt, částečně z důvodu nutnosti postupné konsolidace postavení a začlenění v členském státě [104]. Dále platí, že D. Biffi má trvalý pobyt v Německu podle čl. 16 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států [105]; jde o opatření, které představuje klíčový prvek v procesu podpory sociální soudržnosti a bylo zahrnuto do směrnice 2004/38 s cílem posílit pocit občanství Unie [106].

83. Dále unijnímu právu není neznámá povinnost přijmout přechodná opatření za účelem ochrany legitimních očekávání osob, které jednaly na základě důvěry v zavedený právní režim, který byl bez oznámení změněn [107]. V souvislosti s povinnostmi uloženými Komisi určitým souborem unijních právních předpisů Soudní dvůr konstatoval, že „vzhledem k potřebě právní jistoty je Komise v takové situaci vázána povinností vyrozumět hospodářské subjekty jasně a přesně o svém úmyslu odchýlit se od své předchozí praxe v tomto ohledu, je-li to nezbytné; jinak se dopustí porušení zásady ochrany legitimních očekávání“ [108].

100 – Rozsudek ze dne 29. září 2011, Unal (C-187/10, EU:C:2011:623, bod 50).

101 – Stanovisko generální advokátky E. Sharpston ve věci Unal (C-187/10, EU:C:2011:510, bod 52).

102 – Rozsudek ze dne 22. prosince 2010 (C-303/08, EU:C:2010:800, bod 41).

103 – Viz například rozsudek ze dne 16. října 1997, Garofalo a další (spojené věci C-69/96 až C-79/96, EU:C:1997:492, bod 17), týkající se výkladu směrnice Rady 86/457/EHS ze dne 15. září 1986 o zvláštní odborné přípravě ve všeobecném lékařství, Úř. věst. 1986, L 267, s. 26.

104 – Rozsudek ze dne 22. prosince 2010, Bozkurt (C-303/08, EU:C:2010:800, bod 40).

105 – A o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Úř. věst. 2004, L 158, s. 77; Zvl. vyd. 05/005, s. 46).

106 – Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. října 2010, Lassal (C-162/09, EU:C:2010:592, bod 32, odkazující na bod 17 odůvodnění směrnice 2004/38).

107 – Typicky viz usnesení předsedy Soudního dvora ze dne 10. června 1988, Sofrimport (152/88 R: EU:C:1988:296).

108 – Tamtéž, bod 22. Viz též rozsudek ze dne 26. června 1990, *Sofrimport* (C-152/88, EU:C:1990:259).

84. DLV přesto nevydala žádné přechodné ustanovení, které by pamatovalo na občany Unie, jako je D. Biffi, kteří realizovali právo volného pohybu a usadili se v jiném členském státě než v domovském členském státě, v souladu s článkem 49 SFEU, přičemž, jako D. Biffi v tomto konkrétním případě, přišli o právo účasti na národních mistrovstvích v domovském členském státě.

85. Takový postup je neslučitelný se samotnou podstatou judikatury Soudního dvora týkající se občanství. Tedy: „status občana Unie je určen k tomu, aby byl základním statusem státních příslušníků členských států, přičemž tento status umožňuje těm státním příslušníkům, kteří se nacházejí ve stejné situaci, požívat v rámci oblasti věcné působnosti Smlouvy stejného právního zacházení bez ohledu na jejich státní příslušnost, aniž jsou dotčeny výjimky, které jsou v tomto ohledu výslovně stanoveny[109]“. Pravidla DLV, která představují přímou diskriminaci na základě státní příslušnosti, nebyla „výslovně stanovena“ v době, kdy D. Biffi realizoval své právo volného pohybu a pobytu v Německu dle článku 21 SFEU, článku 45 Listiny a jak je vysvětleno výše, článku 49 SFEU.

86. Jak Soudní dvůr nedávno judikoval, odporovalo by logice postupné integrace podporované čl. 21 odst. 1 SFEU, aby občané Unie ztratili práva, která nabyli, v důsledku toho, že uplatnili právo volného pohybu, neboť usilovali „o silnější integraci do společnosti tohoto členského státu“[110]. Stejná logika musí nutně platit pro spory spadající do oblasti působnosti článku 49 SFEU[111].

87. Vzhledem k tomu, že D. Biffi si vytvořil stabilní a silné spojení s Německem a na základě podkladů založených ve spisu se jeví, že je pevnou součástí lehkoatletického společenství v dané zemi, nezdá se, že by udělení titulu „národního mistra“ sportovci, jako je D. Biffi, mohlo vést ke vzniku jakéhokoli bezprostředně patrného ohrožení legitimity tohoto titulu. Totéž platí pro udělování medailí, zapisování umístění v soutěžích a účast na rozbězích.

88. Stejně tak by požadavek vyplývající z unijního práva na to, aby usazeným sportovcům cizí státní příslušnosti byla i nadále umožněna účast na tom základě, na kterém takovou účast realizovali před zavedením pravidla majícího za cíl tuto účast omezit, nebyl nepřekonatelnou překážkou výběru německých státních příslušníků do soutěží v kategorii sportovců nad 35 let na mezinárodní úrovni. Je tomu tak, protože na jednání bylo uvedeno, že účast za stejných podmínek platných pro státní příslušníky daného členského státu i cizí státní příslušníky spojené s určitým oddílem je v Německu praktikována již po dobu přibližně 30 let.

89. Dále napadené pravidlo by mělo obzvláště tvrdý dopad na multikulturní oddíly, a pocit sounáležitosti ve vztahu ke všem oddílům, neboť bude vytvářet dvouúrovňové členství. TopFit a D. Biffi na jednání uvedl, že pravidlo, které rozporuje, povede k tomu, že příslušné oddíly budou patrně méně investovat do sportovců ze zemí EU; lidí, kteří již v jejich řadách jsou.

90. Právě z těchto důvodů jsem dospěl k závěru, že absence ustanovení v předpisech DLV, které by zmírnilo dopad napadeného pravidla a zachovalo *status quo* pro občany Unie, jako je D. Biffi, kteří jsou v Německu usazeni a nabyli již právo soutěžit na národních mistrovstvích v lehké atletice za stejných podmínek jako němečtí státní příslušníci, má za následek, že je napadené pravidlo nepřiměřené v porovnání s legitimními cíli, které sleduje.

109 – Viz např. rozsudek ze dne 25. července 2018, A (Služby pro zdravotně postižené) (C-679/16, EU:C:2018:601, bod 56 a citovaná judikatura).

110 – Rozsudek ze dne 14. listopadu 2017, Lounes (C-165/16, EU:C:2017:862, bod 58).

111 – Viz diskuse ohledně rozsudku ze dne 14. ledna 1988, Komise v. Itálie (věc 63/86, EU:C:1988:9), bod 67 výše, v němž byla hlubší integrace chráněna článkem 49 SFEU (a volným pohybem služeb) při zajišťování rovného zacházení, pokud jde o přístup k bankovním půjčkám a obecnímu bydlení.

3. Obecnější použití napadeného pravidla

91. Pokud by se Soudní dvůr s touto analýzou neztotožnil, platí, jak je uvedeno výše (bod 77), že udělení titulu národní mistr, jakož i udělování medailí za první, druhé a třetí místo v zásadě nejlépe kvalifikovatelné dle unijního práva jako pravidlo významné pouze pro sport, v důsledku čehož nespadá do oblasti působnosti Smlouvy o EU, a může být proto obecně zachováno členskými státy, které již takový systém zavedly. Na první pohled by se mohlo zdát, že odmítnutí analýzy týkající se zachování *statu quo* pro zavedené atlety jako je D. Biffi má za následek negativní odpověď na otázku položenou v bodě 58 výše.

92. Nicméně předložené předběžné otázky rovněž míří na paušální vylučování zahraničních sportovců z národního mistrovství; což je právě to, co se stane D. Biffimu, pokud mu nebude přiznáno právo účasti mimo soutěž ani ze strany pořadatelů soutěže, ani předsedou daného svazu. Zda je takový výsledek přiměřený, musí posoudit předkládající soud s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem, včetně významu úlohy sportu při podpoře sociálního začleňování, jak se odráží ve znění článku 165 SFEU.

93. S ohledem na shora uvedené se paušální vyloučení jeví být na první pohled důvodným pouze za výjimečných okolností. Například omezení počtu lidí, kteří se mohou účastnit mimo hodnocení, by mohlo ve většině případů být zcela postačující k tomu, aby nebyl narušen proces výběru německých státních příslušníků k soutěžení za daný členský stát na mezinárodních lehkoatletických mistrovstvích [112]. Je rovněž důležité, aby vnitrostátní soud určil, zda skutečně existuje spojení mezi výběrem národních mistrů a výběrem týmů, které se mají účastnit mezinárodních sportovních soutěží. Stejně tak nevidím důvod pro vyloučení možnosti zapisovat umístění cizího státního příslušníka v rozbězích což je důležité pro naplňování legitimních cílů DLV.

94. Konečně, odpovědi DLV na otázku, proč nebyl schopen vypracovat odlišný soubor pravidel pro řešení různých věkových kategorií sportovců, jsou nepřesvědčivé. Pomíjejí totiž skutečnost, že tlaky a sociální očekávání spojené s národními mistrovstvími, které předcházejí účasti na hlavních mezinárodních sportovních soutěžích, jako jsou například olympijské hry, jsou evidentně odlišné od věkových kategorií, které nejsou s touto účastí přímo spojeny.

95. Zde mám na mysli jak velmi mladé, tak velmi staré sportovce. Není snad nutnost zajistit sociální začlenění dítěte z rodiny, která se nedávno přistěhovala do Německa z jiného členského státu, důležitější než vzdálené vyhlídky tohoto dítěte, že zabere místo v národním mistrovství německému dítěti, které by jednoho dne běželo za Německo na sportovní soutěži, jako jsou olympijské hry nebo mistrovství Evropy, zejména vzhledem k většímu časovému rámci, který mají mladí lidé na rozhodnutí o tom, zda budou chtít získat dvojí občanství? Proto je nebytné, aby vnitrostátní předkládající soud pečlivě uvážil, zda je blanketní povaha pravidla napadeného v původním řízení, které se skutečně vztahuje na všechny věkové kategorie, vhodně uzpůsobena pro zajištění legitimních cílů sledovaných DLV a nepřekračuje rámec toho, co je nezbytné k jejich dosažení.

96. V případě, že Soudní dvůr nebude souhlasit s mým základním stanoviskem k zachování *statu quo* pro zavedené atlety jako je D. Biffi, bude muset všechny tyto skutečnosti pečlivě posoudit předkládající soud.

112 – Siekemann, R. „The Specificity of Sport: Sorting Exceptions in EU Law“, https://www.pravst.unist.hr/dokumenti/zbornik/2012106/zb201204_697.pdf, s. 721.

V. Občanství, článek 21 SFEU a volnočasové aktivity

97. Pokud by Soudní dvůr odmítl výše uvedenou analýzu týkající se použitelnosti článku 49 SFEU na spor v původním řízení a shledal, že spor je nutno vyřešit odkazem na právo D. Biffiho na trávení volného času podle článku 21 SFEU, doporučil bych Soudnímu dvoru, aby dospěl k témuž, zde navrženému, výsledku. Omezení volného pohybu spadající do rubriky článku 21 SFEU musí být odůvodněna převažujícími důvody veřejného zájmu [113] a souladem se zásadou proporcionality [114].

98. Ačkoli souhlasím s tím, že cíle sledované DLV odpovídají převažujícím důvodům veřejného zájmu (viz bod 79 výše), které by mohly převážit nad právem na rovný přístup a účast na volnočasových aktivitách dle článku 21 SFEU, nesouhlasím s tím, že za okolností věci v původním řízení je nevyhnutelné, aby napadené pravidlo bylo vhodně uzpůsobeno sledování uvedených cílů, resp. nepřekračuje to, co je k dosažení těchto cílů nezbytné (body 77 až 96 výše).

99. Nemohu však doporučit, jak nanejvýš usilovně žádala Komise (viz body 38 a 39 výše), aby se věcná působnost článku 21 SFEU vztahovala na přístup k volnočasovým aktivitám a účast na nich, přinejmenším v případě, kdy je to uplatňováno proti subjektu ze soukromého sektoru, jako je DLV. Mé stanovisko vychází z následujících důvodů.

100. Pokud by Soudní dvůr tento krok učinil, bylo by to poprvé během tohoto století, kdy by bylo ustanovení Smlouvy vybráno k tomu, aby se připojilo k malé skupině ustanovení majících horizontální přímý účinek ve sporech mezi subjekty ze soukromého sektoru [115]. Skutkový stav věci v původním řízení se liší od skutkového stavu posuzovaného Soudním dvorem ve věci Egenberger, v níž Soudní dvůr vydal rozhodnutí ohledně horizontálního dopadu Listiny na okolnosti, které již spadaly do oblasti působnosti unijního práva vzhledem k použitelnosti směrnice na řešení daného sporu [116].

101. Rozšíření věcné působnosti unijního práva tím, že ustanovení Smlouvy naplníme horizontálním přímým účinkem, je věcí zcela jinou. Spory dle článku 21 SFEU se běžně týkají vztahů mezi občanem a státem [117], a pokud je mi známo, spor v původním řízení představuje první příležitost, kdy je Soudní dvůr vyzýván k uložení povinností, jež jsou zakotveny v článku 21 SFEU, subjektu ze soukromého sektoru.

102. Dále řada sporů, které byly vyřešeny především dle článku 21 SFEU, se týkala intenzivního rozporu mezi stranami v dodržování základních práv, vedle článku 45 Listiny, a diskuse o příslušné judikatuře Evropského soudu pro lidská práva [118]. Tyto situace nastávají v důsledku povinnosti zakotvené v čl. 52 odst. 3 Listiny, která vyžaduje, aby práva „odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod“ měla „stejný“ smysl. V projednávaném případě však Soudnímu dvoru nebyla předložena žádná judikatura Evropského soudu pro lidská práva, v níž by bylo předmětem sporu omezení účasti cizích státních příslušníků na národních sportovních mistrovstvích [119].

113 – Například rozsudek ze dne 25. července 2018, A (Služby pro zdravotně postižené) (C-679/16, EU:C:2018:601, bod 68).

114 – Například rozsudek ze dne 13. listopadu 2018, Raugevicius (C-247/17, EU:C:2018:898, bod 31 a citovaná judikatura).

115 – Komise se v tomto ohledu odvolávala na rozsudek ze dne 3. října 2000, Ferlini (C-411/98, EU:C:2000:530). Tento případ se však týká výkladu unijního nařízení v souladu se zákazem diskriminace na základě státní příslušnosti, nikoli článku 21 SFEU.

116 – Rozsudek ze dne 17. dubna 2018 (C-414/16, EU:C:2018:257).

117 – Poukazuji na skutečnost, že článek 45 Listiny týkající se práva na volný pohyb a pobyt je součástí hlavy V nadepsané „Občanská práva“. Nicméně všechny ostatní články v této hlavě se týkají vztahu občana ke státu. Viz článek 39 (právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu); článek 40 (právo volit a být volen v obecních volbách); článek 41 (právo na řádnou správu); článek 42 (právo na přístup k dokumentům); článek 43 (o evropském veřejném ochránci práv) a článek 44 (právo petice k Evropskému parlamentu).

118 – Viz například nedávný rozsudek ze dne 5. června 2018, Coman a další (C-673/16, EU:C:2018:385).

119 – Pokud jde o slučitelnost antidopingových pravidel s článkem 8 Úmluvy a článkem 2 Protokolu č. 4, viz ESLP, 18. ledna 2018, FNASS a další v. Francie, CE:ECHR:2018:0118JUD004815111. Pokud jde o sport a Úmluvu, viz obecně Miège, C., Sport et droit européen (L. Harmattan, 2017) s. 279.

103. Kromě toho se článek 21 SFEU nehodí k horizontálnímu použití z důvodu právní jistoty. Článek 21 obvykle vstupuje do hry v široké a nepředvídatelné škále případů, v nichž se ochrany unijního práva dovolávají žalobci, kteří nejsou schopni prokázat spojení mezi předmětem řízení a hospodářskými činnostmi [120] nebo kteří by nespadali do oblasti působnosti unijních právních předpisů týkajících se volného pohybu z jiného důvodu [121].

104. Konkrétně, jak nedávno uvedl jeden generální advokát, článek 21 SFEU je Soudním dvorem vykládán „mimořádně dynamicky v situacích, kdy se na občana Unie v důsledku návratu do členského státu jeho původu přestává vztahovat směrnice 2004/38“ [122]. K tomu je nutno doplnit finanční výpomoc v rámci studia [123].

105. Proto jsou práva chráněná v rámci rubriky článku 21 SFEU díky své neurčité povaze špatně uzpůsobena pro přímé horizontální použití na spory mezi soukromými subjekty [124]. To však nevylučuje použití obecných právních zásad upravujících občanství při vytváření judikatury týkající se článků 45, 49 a 56 SFEU ve vztahu ke sporům, které spadají do věcné působnosti těchto ustanovení, pokud k tomu je příležitost, jako je tomu v projednávaném případě [125].

106. Dále zjištění, že čistě amatérský sport spadá do oblasti působnosti článku 21 SFEU, by bylo v přímém rozporu se základním pravidlem, že sport spadá do oblasti působnosti unijního práva pouze tehdy, pokud představuje „hospodářskou činnost“; je to zásada, kterou se řídí subjekty ze soukromého sektoru v odvětví sportu napříč celou Evropou při zařizování svých záležitostí a která byla znovu zdůrazněna v judikatuře Soudního dvora *po* vstupu Lisabonské smlouvy v platnost a poté, co Unie získala omezenou pravomoc ve vztahu ke sportu jako volnočasové aktivitě dle článku 165 SFEU [126].

107. Požadavek, že sport musí představovat hospodářskou činnost, aby mohl spadat do věcné působnosti unijního práva, podléhá neexistenci ustanovení primárního nebo sekundárního unijního práva, kterých by bylo možné se dovolávat pro rozhodnutí dotčeného sporu [127]. Jak je vysvětleno v mém stanovisku *Egenberger*, mám výhrady k tomu, zda neexistence „hospodářské činnosti“ může omezit časovou, osobní a materiální dosah opatření unijního práva, který spadá do unijní působnosti, jak je stanoveno ve Smlouvách

108. Tak tomu ale není, pokud jde o článek 165 SFEU. Žádný z předchůdců znění článku 165 SFEU nenasvědčuje vývoji unijního práva směrem k závěru, že ochranu proti diskriminaci dle článků 18 a 21 SFEU lze rozšířit i na rekreační sporty. Prohlášení o sportu, které bylo připojeno k Amsterodamské smlouvě, jež následně vstoupila v platnost v roce 1999, pouze uznalo společenský význam sportu a vyzvalo Unii, aby naslouchala sportovním svazům, přičemž zvláštní pozornost měla být věnována charakteristickým vlastnostem amatérského sportu. Závěry ze zasedání Evropské rady konaného v prosinci 2000 v Nice, nadepsané „Amatérský sport a sport pro všechny“ [128], neměly, stejně jako

120 – Dashwood, A. (et.al.) *Wyatt and Dashwood's European Union Law*, Hart Publishing, 2011, s. 461 až 462. Na straně 462 autoři správně uvádějí, že: „hospodářsky aktivní přistěhovalci […] měli ve vztahu k většině výhod vždy právo na rovné zacházení“.

121 – Viz rozsudky ze dne 5. června 2018, Coman a další (C-673/16, EU:C:2018:385); a rozsudek ze dne 26. října 2017, I (C-195/16, EU:C:2017:815).

122 – Stanovisko generálního advokáta Y. Bota ve věvi Lounes (C-165/16, EU:C:2017:407, bod 69); Coman a další, tamtéž.

123 – Pro nedávný příklad rozhodnutí Soudního dvora ohledně finanční podpory pro studenty a občany EU viz rozsudek ze dne 25. července 2018, A (Služby pro zdravotně postižené) (C-679/16, EU:C:2018:601).

124 – Pokud jde o zdrženlivé názory na horizontální uplatňování Listiny, viz mé nedávné stanovisko ve věci Egenberger (C-414/16, EU:C:2017:851) a stanovisko generálního advokáta M. Bobka ve věci Cresco Investigations (C-193/17, EU:C:2018:614) a stanovisko generálního advokáta Bota ve věci *Bauer* (C-569/16, EU:C:2018:337).

125 – Viz například body 85 a 86 výše.

126 – Rozsudky ze dne 16. března 2010, Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143); a ze dne 18. července 2006, Meca-Medina a Majcen (C-519/04 P, EU:C:2006:492).

127 – Egenberger, (C-414/16, EU:C:2017:851, body 46 až 51). Soudní dvůr rozhodl, že „pouhá okolnost, že pravidlo má čistě sportovní povahu, nevede k tomu, že se na osobu vykonávající činnost upravenou tímto pravidlem nebo na subjekt, který je vydal, nevztahuje působnost Smlouvy“. Viz rozsudek ze dne 18. Července 2006, Meca-Medina a Majcen (C-519/04 P, EU:C:2006:492, bod 27 a citovaná judikatura.

128 – http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l35007.

Amsterodamské prohlášení, závaznou právní sílu [129]. Bílá kniha Komise předcházející přijetí článku 165 SFEU [130] je rovněž chudá na podrobnosti a servilní vůči řídícím orgánům v oblasti sportu a jejich úloze, požadujíc pro Unii pouze podpůrnou úlohu [131]. V bodě 39 této bílé knihy Komise pouze „vyzývá členské státy a sportovní organizace k řešení národnostní diskriminace ve všech sportech. Bude se ji snažit odstranit prostřednictvím politického dialogu s členskými státy, doporučení, strukturovaného dialogu se zúčastněnými subjekty v oblasti sportu a případně i řízení pro porušení Smlouvy.“ [132]

109. Komise klade v původním řízení zvláštní důraz na skutečnost, že Soudní dvůr rozhodl, že přístup „k volnočasovým aktivitám v členském státě je nezbytným logickým důsledkem […] volného pohybu“ [133]. Postačí připomenout, že Soudní dvůr učinil toto zjištění pouze v kontextu ustanovení Smlouvy, kterými se řídí volný pohyb pracovníků, svoboda usazování a volný pohyb služeb [134]. Tato judikatura proto podporuje primární postoj, o němž jsem pojednal výše ve vztahu k článku 49 SFEU, a neposkytuje základ pro jeho přenos do rozsahu článku 21 SFEU.

110. Jak podotkl jistý komentátor, „je to právě široký záběr vnitřního trhu, který poskytuje ústavní základ nároku Unie na uplatňování pravomocí v záležitostech sportu“ [135]. Sport provozovaný pro čistě rekreační účely může být unijním právem dotčen pouze prostřednictvím opatření dle čl. 165 odst. 4 SFEU nebo podpory spolupráce dle čl. 165 odst. 3 SFEU, nebo když jsou sportovní aktivity dotčeny jinými opatřeními unijního práva, která spadají do unijní pravomoci, jako je článek 49 SFEU.

VI. Odpověď na předběžné otázky

111. Navrhuji tedy Soudnímu dvoru následující odpověď na předběžnou otázku položenou Amtsgericht Darmstadt (okresní soud, Darmstadt, Německo):

„S ohledem na skutkové okolnosti věci v původním řízení je třeba články 18, 21, 49 a 165 SFEU vykládat tak, že sportovní svaz členského státu nepřípustně diskriminuje amatérské sportovce, kteří nejsou státními příslušníky tohoto členského státu, v němž pobývají, tím, že jim neumožní účast na národních mistrovstvích, nebo jim sice účast na národních mistrovstvích umožní, ale dovolí jim startovat jen ‚mimo soutěž‘ nebo ‚mimo hodnocení‘ a nedovolí jim účastnit se finálových běhů a soutěží a vyloučí je z udělování národních titulů, resp. z výsledkových listin.“

129 – Weatherill, op. cit., poznámka pod čarou 98, s. 129.

130 – Bílá kniha o sportu, COM (2007) 391 final, 11. července 2007.

131 – Pokud jde o podrobnou analýzu, viz Weatherill op. cit. poznámka pod čarou 98, s. 135 až 141. Bílá kniha je méně ambiciózní než předcházející zpráva Komise Evropské radě s cílem zachování současných sportovních struktur a sociální funkce sportu v rámci Společenství (Helsinská zpráva), Brusel, 10.12.1999, COM (1999) 644 final. Viz též „Sport a volný pohyb“ SEC(2011) 66 final a „Rozvoj evropského rozměru v oblasti sportu“, Brusel, 18.1.2011 COM (2011) 12 final.

132 – Bílá kniha o sportu, COM (2007) 391 final, 11. července 2007.

133 – Rozsudek ze dne 7. března 1996, Komise v. Francie (C-334/94, EU:C:1996:90, bod 21).

134 – Tamtéž. Viz také rozsudky ze dne 12. června 1997, Komise v. Irsko (C-151/96, EU:C:1997:294, bod 13); ze dne 27. listopadu 1997, Komise v. Řecko (C-62/96, EU:C:1997:565, bod 19); a ze dne 29. dubna 1999, Ciola (C-224/97, EU:C:1999:212).

135 – Weatherill, op. cit., poznámka pod čarou 98, s. 112.